

CONSELL DE LA JOVENTUT DE XÀTIVA
UNITAT DIDÀCTICA DE MEMÒRIA DEMOCRÀTICA
QUADERN PER A L'ALUMNAT

**El bombardeig
de l'estació de Xàtiva**

1939

INTRODUCCIÓ

Aquesta unitat didàctica pretén explicar els fets que ocorregueren a Xàtiva el 12 de febrer de 1939, quan, quasi acabada la guerra civil espanyola l'aviació italiana aliada de Franco va bombardejar l'estació de trens, deixant més de 100 morts i molts més ferits. A més, la sessió en què s'impartirà aquesta unitat didàctica suposa un acte de memòria democràtica i d'educació per a la democràcia.

Aquesta activitat s'adreça als i les joves de 4t curs d'ESO i està promoguda pel Consell de la Joventut de Xàtiva. Lluny de pensar que la memòria és cosa d'aquells i aquelles que van viure determinats fets, és el nostre deure com a joves recordar i tenir en compte allò que ha passat a la nostra història i ha marcat el desenvolupament de la nostra societat.

Som els i les joves els qui hem de construir el futur i per això, és molt important que recordem el nostre passat, per tal d'aprofitar allò que ens va ser beneficiós i per tal de no repetir els errors que ens van portar a fets traumàtics.

 Consell de la Joventut de Xàtiva

 @conselljoventutxtv

 @CJXativa

 cjxativa46800@gmail.com

 623176443

 www.cjxativa.org

ARTICLE

Salvador Català Sanchis. Levante EMV (10/02/2018)

“Les víctimes del bombardeig de l'estació de Xàtiva”

Sobre les onze hores d'un assolellat diumenge del 12 de febrer de 1939, un comboi de dotze vagons de transport de ramat, que per motius bèl·lics havien substituït els animals per soldats, enfilà l'entrada a l'estació de Xàtiva. El grup de transmissors del 149 batalló pertanyent a la Brigada Mixta número 49, del XXII cos de l'Exèrcit Popular de la República, vol aturar-se en l'estació per saludar amics que enllà han deixat. Molts han fet el curset a Xàtiva que els capacitava per a formar part de les unitats encarregades de les comunicacions enllà per l'any de 1938, moment en què la batalla de l'Ebre esdevenia la darrera esperança d'evitar la desfeta republicana.

En el precís moment en què els soldats començaren a baixar dels trens i repartir-se entre la cantina i els voltants de la placeta de l'estació, van bombardejar solcant l'espai aeri xativí, cinc trimotors italians procedents de la base aèria de Mallorca, la qual baix la direcció del comte Rossi, un vell camisa negra que seguia estrictes indicacions de Mussolini, de dur a terme constants bombardejos sobre el litoral mediterrani amb l'objectiu d'aterrar a l'enemic, i provocar així la fi de la resistència a ultrança de Negrín.

Sense artilleria antiaèria que dificultara la maniobrabilitat dels avions, aquests aconseguiren llançar 20 bombes de 250 quilos. Un potencial destructor molt semblant al que s'havia llançat sobre Manuel un dia abans. La fatalitat d'una coincidència va ocasionar que la mortífera càrrega vinguera a caure quan l'estació i els seus voltants estaven plens de soldats, amics i familiars, ocasionant impor-

tants pèrdues humanes i materials. Els 5000 quilos d'explosius llançats sobre espai tan reduït va ocasionar la desaparició de l'estació de Xàtiva baix una columna de foc i fum de 25 metres d'alçada. Les bombes van destrossar sis vagons, i la major part de les vint que caigueren, van errar l'objectiu estavellant-se contra la cantina, l'edifici de l'estació, l'estafeta de correus, el dipòsit d'aigua, i molts horts propers com el de Roig o Villa María, a més de magatzems de fustes i fruites, com el de José Tudela, primer alcalde de la Segona República, o de l'empresa dels Emilio Ramón, exportadors de taronges, la destrucció de la qual, els va portar a la més completa ruïna.

Però les pèrdues materials no foren tan horribles, com les de vides humanes. Des de l'assalt a la ciutat en les jornades de 1707, durant la Guerra de Successió, no s'havia patit semblant massacre. Entre els hospitals de Xàtiva, Ontinyent i Yecla, l'historiador Germán Ramírez, el major expert en l'estudi d'aquest fet, calcula que el part de baixes va ascendir a 145 morts. 117 el dia del bombardeig, 16 en els dos dies posteriors, i 12 més al llarg de les dos últimes setmanes de febrer i la primera de març. Ser metge aquells dia fou un infern. Els equips mèdics dels doctors Eduardo Sanz Roselló, Enrique Cerdà Torró i José Oscà, no donaren abast per intentar salvar la vida a tant ferit, o el que era més terrible, de com identificar tants cadàvers destrossats.

La carnisseria fou absoluta, en endur-se'n per davant a bona part de la Brigada Mixta, uns 106 soldats, la majoria reclutes sense cap graduació procedents del front de la Manxa,

naturals de les províncies de Toledo, Conca i Guadalajara, Granada, a més de València, Barcelona o Múrcia. La resta civils. 18 cadàvers mai foren identificats, i molts no foren reclamats, acabant tots els cossos en fossars dels cementeris de Xàtiva i Ontinyent. Pel que fa a Xàtiva, tots foren civils. 8 en total. Dos empleats de l'estació, Salvador Bataller i Miguel Samit; les propietàries de la cantina, les germanes Julia i Pilar Parrés. Els xiquets, Enrique Ventura, de 3 anys; i Mario Pastor, de 10; qui va morir a l'hospital quatre dies després, i va destrossar a una família que ja no va ser la mateixa. A més de Daniel Sanz, i Francisco Richart, que es trobaven per les rodalies de l'estació.

Com casos més tràgics, podem citar el del cap de transmissions, Francisco Torres, el cadàver del qual, va quedar soterrat baix els enderros de l'estació, essent trobat per casualitat en estat de putrefacció quatre dies després, durant les tasques de neteja; o el de les dones de Sellent: Aurelia Juárez, i la seua filla Consuelo; Vicenta Frígols, embarassada de set mesos, que anava acompanyada d'un altra filla, Vicenta Llàcer, de només cinc anys, i de Vicenta Sáez. Anaren a buscar la mort, quan en realitat el que volien era saludar a familiars. O la mort de tota la família Calvo, refugiats de Barcelona, que moriren a l'hort de "Villa María", a causa d'una bomba que no hauria d'haver caigut en aquell lloc.

Tres dies més tard, un quinze de febrer, es va dur a terme el soterrament de les víctimes, després que les autoritats elaboraren un detallat informe en el qual s'intentà identificar a totes aquestes, encara que per falta de mitjans, la majoria de les quals, bé fóra per impossibilitat de trasllat del cadàver a la seua ciutat, o perquè mai es van poder identificar, foren soterrats a un fossa comuna en el cementeri de Xàtiva. Dies després, l'alcalde de Xàtiva, Jovino Fernández, va protestar pel bombardeig. "...por unanimidad de los

presentes se acuerda hacer constar en acta el sentimiento de la corporación, así como también su más viva protesta, por tan inhumano bombardeo de los invasores." I es van intentar reforçar les defenses de la ciutat, cavant refugis, intentant situar diverses alarmes antiaèries a la torre de la Seu. No li donaren temps a sonar afortunadament, perquè vint dies més tard entraven les tropes de Franco a Xàtiva, i en els mesos posteriors, ningú es va fer càrrec de la reconstrucció de la desfeta, fins que les autoritats obligaren a les pròpies víctimes, els propietaris dels voltants de l'estació, a la reconstrucció de la forma més ràpida possible.

Durant dècades les víctimes no van rebre cap reconeixement, indemnització, ni reparació, ni una disculpa, per una operació militar totalment inútil i innecessària. Les víctimes s'engoliren el dolor i el bombardeig va ser un tema tabú, del qual no es parlava, llevat de quatre republicans que en silenci, com José Sanchis Bellver, esperaren la mort del dictador, per poder parlar del tema públicament, però amb la veu molt baixeta. I quasi setze anys més tard, a 1991, es va publicar el primer estudi d'aquest fet, dins d'una obra de tres volums dedicada a estudiar la República i Guerra Civil, hui exhaurida; i al 2009, Ulleye va publicar un monogràfic sobre el tema, que recollia totes les investigacions del bombardeig, i que fins el moment esdevé en la millor lectura per entendre el que va passar aquell 12 de febrer de 1939. Malgrat els memorials que es fan per tot arreu a les víctimes de les guerres, els bombardejos continuen i continuaran arreu del món, i el més trist de tot, és que les nacions demòcrates continuen també llançant innecessàries bombes sobre les poblacions civils. Aquell bombardeig fou l'assaig dels de la Segona Guerra Mundial, molt pitjors. Les bombes arribaven per a quedar-se. I les víctimes serien ara un "efecto colateral de la guerra".

BIBLIOGRAFIA

“República i Guerra Civil a Xàtiva (1931-1939)”

Germà Ramírez Aledón et al.

Col·lecció Gramalla, núm 3
Ajuntament de Xàtiva, 1991

“Bombardeig de Xàtiva 1939. Llistat de víctimes definitiu de Xàtiva i Manuel”

Germà Ramírez Aledón et al.

Col·lecció “Una Ullada a la Història”
Ed. Ulleye, 2009

“El Bombardeig de Xàtiva de 1939. Un dramàtic epíleg per a l'acabament d'una guerra”

Eladi Mainar

Temes d'història local Vol. IV
Levante EMV, 1997

FOTOGRAFIES DEL BOMBARDEIG

DEBAT

A continuació volem que doneu la vostra opinió al voltant dels fets ocorreguts a Xàtiva el 12 de febrer de 1939 i sobre la necessitat de recordar i fer homenatges a les víctimes de la guerra civil espanyola i el franquisme. Utilitzeu les següents preguntes per tal de guiar-vos:

1. Considereu que era necessari un bombardeig com aquest?

2. Compareu amb fets semblants de l'actualitat (amb un nombre de víctimes i un impacte semblant).

3. Considereu que és adient la commemoració que es fa cada any al lloc de la tragèdia?

L'AIXOPLUC

L'any 2007 s'inaugurava davant de l'estació de trens de Xàtiva una escultura per tal de recordar a les víctimes del bombardeig de 1939. La idea de realitzar aquesta escultura va nàixer dels membres del Consell de la Joventut de Xàtiva l'any 2004, quan es commemorava el 65é aniversari d'aquest fet.

L'encarregat de realitzar el monument fou Miquel Mollà, artista i professor de l'IES Josep de Ribera, que va realitzar diverses propostes, siguent finalment escollida la que hui coneguem com a aixopluc.

L'Aixopluc és una escultura de planxes de ferro, de tres metres d'alçada i més de 1500 quilos de pes. El seu propi nom, Aixopluc, significa refugi i el monument suggereix ambigüament unes mans fent el gest de protegir el cap, uns braços alçats, unes ales d'avió. L'escultura es va finançar amb les aportacions de molts ciutadans i ciutadanes de Xàtiva i, finalment, després de superar una gran quantitat de traves administratives es va poder instal·lar i inaugurar a l'acte de commemoració del bombardeig de 2007.

ACTES COMMEMORATIUS

Cada any, des de principis dels anys 90, el diumenge més proper al dia 12 de febrer es commemora el bombardeig de l'estació i s'homenatja a les més de 100 víctimes d'aquest tràgic esdeveniment. Aquest acte de memòria va començar a celebrar-se per la iniciativa de persones que volien recordar a aquestes víctimes i evitar que caiguera en l'oblit la seua memòria.

A partir dels anys 2000 es va fer càrrec de l'organització de l'acte el Consell de la Joventut de Xàtiva, posteriorment l'entitat Republicans de Xàtiva i actualment l'acte s'organitza des de la Regidoria de Memòria de l'Ajuntament de Xàtiva i el Consell de la Joventut.

L'objectiu d'aquest memorial és recordar a les víctimes d'aquest cruel esdeveniment, i sobretot, que mai caiguen en l'oblit els motius que van portar a que més de 100 persones moriren quan ja no feia ninguna falta, al final d'una guerra que ja estava decidida i que portaria conseqüències nefastes per a aquells que la van perdre.

A més, aquest acte busca que no es perden els valors democràtics de les persones que van defensar el govern legítim de la república i que no tornen els valors d'aquells qui van iniciar una guerra contra la democràcia i van imposar 40 anys de dictadura i repressió.

Eren les 11:30 hores del
diumenge 12 de febrer de
1939, quan cinc avions
procedents de la base
franquista de Mallorca
bombardejaven, en plena
estació, un tren atapeït de
soldats republicans que
retornaven del front.
Després del terrabastall,
més d'un centenar de
cossos inermes o mutilats
jaien esparços per tot
arreu, més d'un centenar
de morts cruelment inútils
davant el final imminent
de la Guerra Civil.